

منشور بین‌المللی حفاظت و مرمت آثار و محوطه‌ها (منشور ونیز ۱۹۶۴)

دومین کنگره بین‌المللی معماران و فناوران آثار تاریخی، ونیز، ۱۹۶۴.

مصوب ایکوموس در ۱۹۶۵.

آثار تاریخی، آکنده از پیام معنوی گذشته، در زندگی امروز، شواهد زنده‌ای از سنن دیرین نسل‌ها مردم پدید آورنده‌شان هستند. مردم امروز بیش از پیش آگاه به ارزش‌های وحدت جامعه بشری می‌شوند و آثار کهن را به‌مثابه میراث همگانی به‌شمار می‌آورند. مسئولیت همگانی در پاسداری از این آثار برای نسل‌های آینده مورد پذیرش است. وظیفه ماست که این ودیعه‌ها را در کمال غنا و اصالت به ایشان بسپاریم.

ضرورت دارد اصول راهبردی محافظت و مرمت بناهای کهن، مورد پذیرش همگان قرار گیرد و بر پایه‌ای بین‌المللی وضع شود و هر کشوری مسئولیت اجرای آن را در چهارچوب فرهنگ و سنن خود برعهده گیرد.

با مشخص شدن این اصول اساسی، برای نخستین بار منشور ۱۹۳۱ آتن به سوی پیشبرد یک جنبش بین‌المللی وسیع، سهم مؤثری ایفا کرد که در اسناد ملی، در کار ایکوم و یونسکو و تأسیس «مرکز مطالعه محافظت و مرمت اموال فرهنگی» شکل واقعی به خود گرفت. فزونی گرفتن آگاهی عمومی و مطالعات نقدگرایانه منجر به تأثیرگذاری روی مسائلی گردیده که مستمراً پیچیده‌تر و متنوع شده است، اینک زمان آن فرا رسیده است که در منشور بازنگری شود، مطالعه‌ای جامع از اصول به عمل آید، و اهداف آن را در سندی جدید گسترش یابد.

براین اساس، دومین کنگره معماران و فناوران آثار تاریخی، که از ۲۵ تا ۳۱ مه ۱۹۶۴ (۴ تا ۱۰ خردادماه ۱۳۴۳) تشکیل گردید، متن زیر را به تصویب رساند.

تعاریف

ماده ۱.

مفهوم یک اثر تاریخی نه تنها شامل ساخته‌های معمارانه مفرد می‌گردد، بلکه محیط شهری یا روستایی که در آن شاهد گویایی از تمدنی خاص، تحول یا حادثه تاریخی مهمی یافت می‌شود را نیز در بر می‌گیرد. این مفهوم کارهای بزرگ هنری و کارهای کوچک گذشته که با گذر زمان اهمیت و اعتبار فرهنگی کسب کرده‌اند را نیز شامل می‌شود.

ماده ۲.

حفاظت و مرمت آثار باید از تمام علوم و فنونی که می‌توانند در مطالعه و پاسداری میراث معمارانه مؤثر باشند، یاری جوید.

ماده ۳.

منظور از حفاظت و مرمت آثار، پاسداری از آنها به‌عنوان آثاری هنری و نیز شواهد تاریخی است.

حفاظت

ماده ۴.

حفاظت آثار مستلزم نگهداری آنها براساس یک برنامه مستمر نظام‌مند است.

ماده ۵.

حفاظت آثار همیشه با استفاده از آنها برای برخی از مقاصد مفید اجتماعی تسهیل می‌گردد. از این رو چنین استفاده‌ای مطلوب است، ولی نباید طرح یا تزئینات بنا را تغییر دهد. تنها در چنین محدوده‌هایی است که آن اصلاحاتی که تغییر کاربری ایجاد می‌کند مجاز دانسته می‌شود و می‌تواند پیش‌بینی گردد.

ماده ۶.

حفاظت از یک اثر متضمن محافظت از شرایط محیطی در مقیاس آن است. هر جا که محیط سنتی وجود دارد باید نگه داشته شود. هیچ ساختمان جدید، تخریب یا اصلاحاتی که در روابط حجم و رنگ تغییر پدید می‌آورد، نباید اجازه داده شود.

ماده ۷.

اثر از تاریخی که خود شاهد آن است و از محیطی که در آن قرار دارد، جدایی‌پذیر نیست. انتقال همه و یا بخشی از یک اثر مجاز نیست مگر آنکه ضرورت‌های پاس‌داشت آن ایجاد کند و یا یک دلیل فوق‌العاده مهم یا بین‌المللی این اقدام را توجیه کند.

ماده ۸.

عناصر حجاری، نقاشی، یا تزئیناتی که بخش لاینفک‌ای یک اثر را تشکیل می‌دهند، تنها زمانی می‌توانند از آن جدا گردند که این اقدام تنها راه تأمین محافظت از آنها باشد.

مرمت

ماده ۹.

فرآیند مرمت عملیاتی بسیار تخصصی است. هدف آن محافظت و آشکار ساختن ارزش زیبایی‌شناختی و تاریخی اثر بر پایه احترام به مصالح اصلی و اسناد اصیل است. مرمت باید در نقطه‌ای متوقف گردد که حدس و گمان آغاز می‌شود، و در این مورد، هر اقدام گریزناپذیری که صورت می‌گیرد باید از ترکیب معمارانه اصلی متمایز و مظهر زمان را بر خود داشته باشد. در هر صورت، مرمت همیشه باید به‌دنبال مطالعات باستان‌شناسانه و تاریخی بنا صورت گیرد.

ماده ۱۰.

جایی که فنون سنتی پاسخگو نباشد، استحکام بخشی یک اثر می تواند از طریق به کارگیری هر گونه فناوری امروزی برای امر حفاظت صورت گیرد، مشروط بر اینکه کارایی آن از طرق علمی و تجربی به اثبات رسیده باشد.

ماده ۱۱.

سهم معتبر هر دوره تاریخی در بنا کردن یک اثر باید محترم شمرده شود، زیرا در امر مرمت وحدت سبک هدف نیست. زمانی که بنایی الحاقاتی از دوره های مختلف داشته باشد، آشکار ساختن وضعیت لایه زیرین تنها تحت شرایط استثنائی توجیه پذیر است و آن زمانی است که بخش حذف شده از اهمیت کمی برخوردار باشد و آن مطلبی که آشکار می گردد از ارزش بالای تاریخی، باستان شناختی، یا زیبایی شناختی برخوردار بوده، وضعیت محافظتی آن در حد خوبی باشد که عمل را توجیه کند. ارزشیابی اهمیت عناصر مورد نظر و تصمیم درباره آنچه که ممکن است تخریب گردد، نمی تواند به تنهایی در اختیار فرد مسئول کار مرمت باشد.

ماده ۱۲.

جانمایی [چیزی در] بخش های از بین رفته باید به نحو هماهنگ با کل اثر ترکیب گردد، ولی در عین حال باید از مصالح اصلی متمایز دیده شود تا عمل مرمت گواه و مدرک هنری یا تاریخی را مخدوش نکند.

ماده ۱۳.

الحاقات مجاز نیست مگر تا آنجا که بخش های جالب بنا، محیط سنتی آن، موازنه ترکیب و رابطه اش را با پیرامون دچار خلل نکند.

محوطه های تاریخی

ماده ۱۴.

محوطه های تاریخی، به منظور پاسداری از آثار و تمامیت آنها و اطمینان از این امر که به شیوه ای شایسته عرضه و خوانا می شوند، باید مورد توجه خاص قرار گیرند. کار حفاظت و مرمتی که در این گونه اماکن به اجرا در می آید باید ملهم از اصولی باشد که در مواد فوق اعلام شد.

کاوش ها

ماده ۱۵.

کاوش ها باید در انطباق با معیارهای علمی و اصول مشخص شده بین المللی مصوب ۱۹۵۶ یونسکو در ارتباط با کاوش های باستان شناسی به مرحله اجرا در آید.

ویرانه ها باید نگهداری شود و اقدامات لازم برای حفاظت و صیانت از بازمانده های معمارانه و اشیای مکشوفه به کار رود. علاوه بر آن، باید از تمام وسایل ممکن برای آسان کردن درک اثر و آشکار کردن آن بدون مخدوش نمودن مفهوم و معنای آن استفاده شود.

هر گونه بازسازی از پیش باید کنار گذارده شود. تنها عمل آناستیلوسیس مجاز است، یعنی برپاساختن و سرهم کردن قطعات موجود و از هم جدا شده یک اثر. مصالحی که برای یکپارچه کردن اثر به کار گرفته می شود، باید همیشه قابل تشخیص باشد و تا آنجا باید به کار رود که حفاظت یک اثر را تأمین کند و تثبیت شکل آن را ممکن سازد.

انتشارات

ماده ۱۶.

در تمام کارهای محافظت، مرمت یا کاوش، باید مستندسازی دقیقی به شکل گزارش‌های تحلیلی و نقدگرایانه، همراه با ترسیم‌ها و عکس‌ها فراهم آید.

هر مرحله از کار خواناسازی، استحکام‌بخشی، ترتیب مجدد و یکپارچه کردن، و نیز ویژگی‌های شکلی و فنی‌ای که در جریان کار شناخته می‌شود، باید در گزارش آورده شود. این ثبت و ضبط باید در آرشیوهای یک مؤسسه عمومی قرارداد شده تا در دسترس اهل تحقیق قرار گیرد. توصیه می‌شود که گزارش چاپ و منتشر گردد.

اشخاص زیر در کمیته تهیه پیش‌نویس منشور بین‌المللی حفاظت و مرمت آثار شرکت داشتند:

پی‌پرو گاتزولا (Piero Gazzola) از ایتالیا، رئیس کمیته

رمون لومر (Raymond Lemaire) از بلژیک، خبرنگار

خوزه باسه‌گودا-نونل (Jos'e Bassegoda-Nonell) از اسپانیا

لوئیس بناونته (Luis Benavente) از پرتغال

دیوردی‌یه بوشکویچ (Djurdje Boskovic) از یوگوسلاوی

هیروشی دایفوکو (Hiroschi Daifuku) از یونسکو

پ.ل. دو وریزه (P.L. de Vrieze) از هلند

هارولد لانگبرگ (Harald Langberg) از دانمارک

ماریو ماتتوتچی (Mario Matteucci) از ایتالیا

ژان مرله (Jean Merlet) از فرانسه

کارلوس فلورس مارینی (Carlos Flores Marini) از مکزیک

روبرتو پانه (Roberto Pane) از ایتالیا

اس.سی.ژ. پاول (S.C.J. Pavel) از چکوسلواکی

پل فیلیپو (Paul Philippot) از ایگروم

ویکتور پیمنتال (Victor Pimental) از پرو

هارولد پلندرلیت (Harold Plenderleith) از ایگروم

دیوگلیچو رودگ دوکامپوس (Deoclecio Redig de Campos) از واتیکان

ژان سونیر (Jean Sonnier) از فرانسه

فرانسوا سورلن (Francois Sorlin) از فرانسه

اوستاتیوس استیکاس (Eustathios Stikas) از یونان

گرتروید تریپ (Gertrud Tripp) از اتریش

یان زاچواتوویچ (Jan Zachwatovicz) از لهستان

مصطفی س. زبیس (Mustafa S. Zbiss) از تونس